

ТЪЛКУВАТЕЛНО РЕШЕНИЕ

3/2015

гр.София, 29 ноември 2018 год.

Върховният касационен съд на Република България, Общо събрание на Гражданска колегия в съдебно заседание на 18 октомври 2018 год. в състав:

ПРЕДСЕДАТЕЛ на ОСГК,
ЗАМ.-ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и
ПРЕДСЕДАТЕЛ на Гражданска колегия:
СВЕТЛА ДИМИТРОВА

ПРЕДСЕДАТЕЛИ
на ОТДЕЛЕНИЯ: БОЙКА СТОИЛОВА
ЕМАНУЕЛА БАЛЕВСКА
БРАНИСЛАВА ПАВЛОВА

ЧЛЕНОВЕ:

1. СИМЕОН ЧАНАЧЕВ	14. ЕМИЛ ТОМОВ
2. СТОИЛ СОТИРОВ	15. АЛБЕНА БОНЕВА
3. МАРГАРИТА СОКОЛОВА	16. БОНКА ДЕЧЕВА
4. БОРИСЛАВ БЕЛАЗЕЛКОВ	17. СВЕТЛА БОЯДЖИЕВА
5. СВЕТЛА ЦАЧЕВА	18. ЖИВА ДЕКОВА
6. ВЕСКА РАЙЧЕВА	19. МИМИ ФУРНАДЖИЕВА
7. ПЛАМЕН СТОЕВ	20. КАМЕЛИЯ МАРИНОВА
8. ЗЛАТКА РУСЕВА	21. ЗДРАВКА ПЪРВАНОВА
9. ДИЯНА ЦЕНЕВА	22. ВАСИЛКА ИЛИЕВА
10. СВЕТЛАНА КАЛИНОВА	23. ТЕОДОРА ГРОЗДЕВА
11. ГЪЛЪБИНА ГЕНЧЕВА	24. ИЛИЯНА ПАПАЗОВА
12. СНЕЖАНКА НИКОЛОВА	25. ВЕЛИСЛАВ ПАВКОВ
13. МАРИО ПЪРВАНОВ	26. ВЕСЕЛКА МАРЕВА

27. БОРИС ИЛИЕВ	34. ДАНИЕЛА СТОЯНОВА
28. БОЯН ЦОНЕВ	35. ГЕРГАНА НИКОВА
29. МАРГАРИТА ГЕОРГИЕВА	36. МАЙЯ РУСЕВА
30. ДРАГОМИР ДРАГНЕВ	37. ЕРИК ВАСИЛЕВ
31. ВЛАДИМИР ЙОРДАНОВ	38. ГЕНОВЕВА НИКОЛАЕВА
32. ГЕНИКА МИХАЙЛОВА	39. ВАНЯ АТАНАСОВА
33. ДИМИТЪР ДИМИТРОВ	40. АЛЕКСАНДЪР ЦОНЕВ

при участието на секретаря Аврора Караджова
постави на разглеждане тълкувателно дело № 3 по описа за 2015 г. на
Общото събрание на Гражданска колегия, докладвано от съдия ДИЯНА
ЦЕНЕВА

Тълкувателно дело № 3/2015 г. е образувано на основание чл. 128, ал.
1 от Закона за съдебната власт, във връзка с чл. 292 ГПК с разпореждане от
22.10.2015г. на Председателя на ВКС по въпроса:

**Допустимо ли е, след като в одобреното от бракоразводния съд
споразумение съпрузите са се съгласили, че придобитият по време на
брака им имот остава съсобствен между тях, в последващ исков
процес да се установява по-голям дял на единия съпруг на основание
частична трансформация на негово лично имущество по смисъла на
чл. 21, ал.2 СК 1985 г. (отм.), респективно чл. 23, ал.2 СК от 2009 г.?**

По този въпрос в съдебната практика на Върховния касационен съд
са застъпени две становища.

Според първото от тях, волята на съпрузите в утвърденото от
бракоразводния съд споразумение по чл. 99, ал. 3, респ. чл. 101, ал.1 СК от
1985 г. (отм.) за имуществата, придобити по време на брака на възмездно
основание, е обвързваща по всички въпроси. В тази част споразумението е
с последици на спогодба, която прекратява спора и регулира отношенията
между съпрузите. При липса на волеизявление за друго съотношение в
съсобствеността, липсващата уговорка се замества от разпоредбата на чл.
27 СК от 1985 г. (отм.), а тя предвижда при развод равенство на дяловете
на бившите съпрузи от това имущество. В следващ исков процес е
недопустимо и да се установява по-голям дял поради частична
трансформация на лични средства по смисъла на чл. 21, ал. 2 СК от 1985 г.
(отм.).

Според другото становище, когато в утвърденото от бракоразводния
съд споразумение по чл. 99, ал. 3 или чл. 101 СК от 1985 г. (отм.) не е
изразена воля за квотите на бившите съпрузи, а е посочено, че
придобитият по време на брака имот остава съсобствен между тях,
споразумението не възпрепятства възможността в следващ исков процес да
бъде разгледан въпросът за различните (неравни) дялове в

съсобствеността. Такова споразумение има силата на закон по въпроса, че придобитият по време на брака имот остава в обикновена съсобственост след развода (чл. 20а ЗЗД). То не изключва възможността в следващия исков процес да се установи действителният обем на правата на бившите съпрузи според техните намерения, включително по-големия дял на единия съпруг поради частична трансформация на лично имущество (чл. 21, ал. 2 СК от 1985 г. – отм.).

Общото събрание на Гражданската колегия на ВКС намира за правилно второто становище.

При действието на СК от 1985 г. (отм.) утвърденото от бракоразводния съд споразумение между съпрузите относно упражняването на родителските права, личните отношения и издръжката на децата, както и относно имуществените отношения, ползването на семейното жилище, издръжката между тях и фамилното име, е уредено като необходимо условие за допускане на развод по исков ред и за допускане на развод по взаимно съгласие без произнасяне относно вината (чл. 99, ал. 3 и чл. 101, ал. СК от 1985 г. – отм.). Включването на имуществените отношения към минимално необходимото съдържание на споразумението сочи целта на законодателя - по договорен път да бъдат уредени всички последици от развода, както в отношенията между родители и деца, така и в отношенията между съпрузите. В брачния процес съдът има задължението да провери, дали споразумението на съпрузите урежда всички предвидени в закона въпроси и следи за интересите на децата. Ако споразумението е непълно или интересите на децата не са добре защитени, законът задължава съдът да даде срок за изправяне на недостатъците. Неизпълнението на указанията има за последица отхвърляне на молбата за развод по взаимно съгласие, а при развод поради дълбоко и непоправимо разстройство на брака – поражда задължение за съда служебно да се произнесе за вината.

Споразумението, което съпрузите представят пред бракоразводния съд, е с договорен характер. Разнородният характер на въпросите, които задължително съпрузите следва да уредят в брачния процес, предопределя различната правна природа на отделните негови части.

В частта относно упражняването на родителските права, личните отношения и издръжката на децата споразумението е израз на правомощието на родителите като носители на родителските права и задължения сами да определят след развода при кого от тях да живеят децата, на кого се предоставя упражняването на родителските права, начинът и формата на осъществяване на личните отношения и размерът на дължимата от всеки родител издръжка. Поради естеството на отношенията, които регулира, тази част от споразумението не може да има характер на спогодба по чл. 365 ЗЗД. Задължението на съда да го утвърди провежда висшия интерес на децата (чл. 3 от Конвенцията за правата на детето).

В частта относно имуществените отношения между съпрузите споразумението е насочено към доброволно уреждане на имуществените последици от развода с цел да се избегнат възможни бъдещи спорове по повод собствеността върху придобитото през време на брака имущество и отнасянето им за разрешаване по съдебен ред. В рамките на свободата на договаряне (чл. 9 ЗЗД) съпрузите имат правото да уредят материално-правните последици от прекратяване на брака поради развод във връзка с придобитите в режим на съпругеска имуществена общност вещи и права върху вещи. Законът им позволява със споразумението да уговорят нещо различно от следващото се по закон съотношение на квотите в съсобствеността, която разводът трансформира от бездялова в обикновена и не ги задължава да се придържат към правилата на Семейния кодекс за определяне на по-голям дял на някой от тях. Със споразумението те могат да уговорят прекратяване на съсобствеността върху всички или върху някои имущества, като ги разпределят помежду си, или да запазят съсобствеността, като могат да се съобразят или да се отклонят от правилото за равенство на дяловете, отчитайки личния принос на всеки от тях, вложените лични средства в придобиването им, както и други обстоятелства. Възможно е определянето на по-голям дял на единия от съпрузите, макар приносят му за придобиване на имуществото да не надхвърля значително приноса на другия съпруг или вложените от него лични средства в придобиването на отделна вещь да са незначителни, както и обратно – да се уговори равенство на дяловете, макар да са налице основания по смисъла на СК за определяне на по-голям дял на единия от тях. В тези случаи доколкото съдържа взаимни отстъпки, споразумението е с характер на договор за спогодба по смисъла на чл. 365 ЗЗД и поражда вещно-прехвърлително действие от момента на влизане в сила на решението за развод (т. 8 от ППлВС № 5/ 15.03.1978 г.). Възможно е обемът на правата на съпрузите да е определен и съобразно действителното правно положение. Тогава споразумението е с характер на установителен договор.

В правомощията на съда при утвърждаване на споразумението в брачния процес е да провери, дали то съдържа уговорки относно всички последици от развода и дали в частта откъм имуществените последици то противоречи на закона и на добрите нрави. Съдът няма задължението да провери дали съгласуваното волеизявление на съпрузите включва взаимни отстъпки и дали интересите им са добре защитени. Мотивите, поради които страните са уредили по един или друг начин имуществените си отношения за след развода, не подлежат на проверка от съда. Съдът не може да откаже да утвърди споразумението и поради това, че в частта за имуществените последици от развода то не отговаря на действителното правно положение или накърнява интересите на единия съпруг, нито да го измени или да го замени със свои разпореждания.

Същите правни последици поражда и утвърденото от брачния съд споразумение при действието на Семейния кодекс от 2009 г. Съгласно чл. 51, ал. 1 СК, при развод по взаимно съгласие съпрузите представят споразумение относно местоживеенето на децата, упражняването на родителските права, личните отношения и издръжката на децата, както и относно ползването на семейното жилище, издръжката между съпрузите и фамилното име. Те могат, но не са длъжни, да се споразумеят и за други последици на развода. Съгласно чл. 49, ал. 4 СК, при развода по исков ред, съпрузите могат да изложат пред съда споразумение относно всички или някои от последиците на развода. Сравнителният исторически анализ налага обобщението, че при действието на СК от 2009 г. във всяко производство по развод уреждането на имуществените отношения на съпрузите е факултативен, а не задължителен елемент на споразумението. То няма за цел да уреди изчерпателно всички последици от развода, а само някои от тях. При това законодателно разрешение съпрузите могат да не включат в споразумението клаузи относно имуществените си отношения, но ако ги включат, в тази част споразумението е с характер на спогодба по смисъла на чл. 365 ЗЗД, а в зависимост от изразената от съпрузите воля може да породи и вещно-транслативен ефект от момента на влизане в сила на решението за развод.

Когато в споразумението съпрузите са изразили воля какви са квотите им в съсобствеността, предвиденото в чл. 9 и чл. 20а ЗЗД и законовата възможност за вещно-транслативен ефект на споразумението с решението за развод, изключват в следващ исков процес да се установи пълна трансформация на лично имущество или различни квоти. Когато квотите на бившите съпрузи не са посочени, споразумението не възпрепятства възможността в следващ исков процес да бъде разгледан въпросът за различните (неравни) дялове в съсобствеността. Такова споразумение не потвърждава, нито отрича презумпциите от чл. 27 СК от 1985 г. (отм.), а сега чл. 28 СК от 2009 г. Те са в сила за всеки договор с вещно-транслативен ефект, но както за договора, така и за споразумението законодателят допуска да бъдат оборени. Всяка презумпция е доказателствено правило, няма материално-правно действие, а по опровергаването на презюмирания факт обратното доказване е допустимо. В следващия исков процес презумпциите от чл. 27 СК от 1985 г. (отм.), съответно по чл. 28 СК от 2009 г., могат да бъдат оборени с доказателства за личен произход на средствата, вложени при придобиването на имота и за намерението на съпрузите при определяне обема на техните права в споразумението.

По изложените съображения Общото събрание на Гражданската колегия на Върховния касационен съд

Р Е Ш И :

След като в утвърденото от бракоразводния съд споразумение по чл. 99, ал. 3 или чл. 101, ал. 1 СК от 1985 г. (отм.), съответно чл. 49, ал. 4 или чл. 51, ал.1 СК от 2009 г., съпрузите са уговорили, че придобитият през време на брака имот остава съсобствен помежду им, без да са посочили изрично обема на правата си в съсобствеността, **е допустимо** в последващ исков процес да се установява по-голям дял на единия съпруг на основание частична трансформация на негово лично имущество по чл. по чл. 21 ал. 2 СК от 1985 г. (отм.), съответно чл. 23, ал. 2 СК от 2009 г.

ПРЕДСЕДАТЕЛ на ОСГК,
ЗАМ.-ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и
ПРЕДСЕДАТЕЛ на Гражданска колегия:
СВЕТЛА ДИМИТРОВА.....

ПРЕДСЕДАТЕЛИ
на ОТДЕЛЕНИЯ: БОЙКА СТОИЛОВА.....
ЕМАНУЕЛА БАЛЕВСКА.....
БРАНИСЛАВА ПАВЛОВА.....

ЧЛЕНОВЕ:

1. СИМЕОН ЧАНАЧЕВ.....	12. СНЕЖАНКА НИКОЛОВА....О.М...
2. СТОИЛ СОТИРОВ.....	13. МАРИО ПЪРВАНОВ.....О.М.....
3. МАРГАРИТА СОКОЛОВА.....	14. ЕМИЛ ТОМОВ.....
4. БОРИСЛАВ БЕЛАЗЕЛКОВ....О.М..	15. АЛБЕНА БОНЕВА.....
5. СВЕТЛА ЦАЧЕВА.....	16. БОНКА ДЕЧЕВА.....
6. ВЕСКА РАЙЧЕВА....О.М.....	17. СВЕТЛА БОЯДЖИЕВА....О.М.....
7. ПЛАМЕН СТОЕВ.....О.М.....	18. ЖИВА ДЕКОВА.....О.М.....
8. ЗЛАТКА РУСЕВА.....О.М.....	19. МИМИ ФУРНАДЖИЕВА.....
9. ДИЯНА ЦЕНЕВА.....О.М.....	20. КАМЕЛИЯ МАРИНОВА...О.М.....
10. СВЕТЛАНА КАЛИНОВА...О.М.....	21. ЗДРАВКА ПЪРВАНОВА...О.М.....
11. ГЪЛЪБИНА ГЕНЧЕВА.....	22. ВАСИЛКА ИЛИЕВА...О.М.....

23. ТЕОДОРА ГРОЗДЕВА.....	32. ГЕНИКА МИХАЙЛОВА.....
24. ИЛИЯНА ПАПАЗОВА.....О.М.....	33. ДИМИТЪР ДИМИТРОВ.....
25. ВЕЛИСЛАВ ПАВКОВ.....	34. ДАНИЕЛА СТОЯНОВА.....
26. ВЕСЕЛКА МАРЕВА.....	35. ГЕРГАНА НИКОВА.....
27. БОРИС ИЛИЕВ.....	36. МАЙЯ РУСЕВА.....
28. БОЯН ЦОНЕВ.....	37. ЕРИК ВАСИЛЕВ....О.М.....
29. МАРГАРИТА ГЕОРГИЕВА.....	38. ГЕНОВЕВА НИКОЛАЕВА.....
30. ДРАГОМИР ДРАГНЕВ.....	39. ВАНЯ АТАНАСОВА.....
31. ВЛАДИМИР ЙОРДАНОВ.....	40. АЛЕКСАНДЪР ЦОНЕВ.....

Особено мнение по Тълкувателно решение № 3/2015 г. на
Общото събрание на Гражданската колегия на Върховния
касационен съд

В тълкувателното решение се приема, че след като в утвърденото от бракоразводния съд споразумение по чл. 99, ал.3 или чл. 101, ал.1 СК от 1985 г. (отм.), съответно чл. 49, ал.4 или чл. 51, ал.1 СК от 2009 г. , съпрузите са уговорили, че придобитият през време на брака имот остава съсобствен помежду им, без да са посочили изрично обема на правата си в съсобствеността, е допустимо в последващ исков процес да се установява по- голям дял на единия съпруг на основание частична трансформация на негово лично имущество по чл. 21, ал.2 СК от 1985 г.(отм.), съответно чл. 23, ал.2 СК от 2009 г.

Допустимостта на последващ иск за частична трансформация се мотивира с обстоятелството, че когато споразумението се изчерпва само с това имотът да остане в обикновена съсобственост, то изключва възможността впоследствие да бъде предявен иск за пълна трансформация и за предоставяне на по- голям дял от имуществото, но липсата на изрично споразумение относно дяловете позволява техният размер да бъде установен в последващ процес по иск за частична трансформация, в който да бъде оборена презумпцията за равенство.

Разбирането, че такава спогодба не изключва възможността за предявяване на последващ иск за частична трансформация, изцяло игнорира целта на споразумението и неговият договорен характер, и не отчита различията в правния му режим по Семейния кодекс от 1985 г. (отм.) и по сега действащия Семейен кодекс от 2009 г.

При действието на отменения Семейен кодекс от 1985 г. споразумението на съпрузите трябваше задължително да уреди: упражняването на родителските права, личните отношения и издръжката на децата, ползването на семейното жилище, имуществените отношения между съпрузите, издръжката между тях, както и фамилното име. Включването на имуществените отношения към минимално необходимото задължително съдържание сочи, че замисълът на законодателя е по взаимно съгласие да се уредят всички съществуващи или евентуални спорове за имуществени права между съпрузите и да се избегне отнасянето на тези спорове за разрешаване от съд след развода.

Споразумението между съпрузите е непълно, когато не съдържа клаузи по всички задължителни елементи, изброени чл. 101, ал. 1 СК от 1985 г. (отм.). Споразумение, в което съпрузите заявяват, че придобитото от тях през време на брака имущество остава в съсобственост между тях, но не са определили изрично квотите си в съсобствеността, не е непълно. По правило след прекратяване на брака съпружеската бездялова съсобственост се трансформира в обикновена съсобственост при равни дялове. Законодателят изрично е предвидил възможност за определяне на по-голям дял на единия съпруг с оглед произхода на средствата, вложени за придобиване на определено имущество или поради по-голям принос - чл. 21, ал.2, чл. 28 СК от 1985 г., съответно чл. 23, ал.2, чл. 29 СК от 2009 г. Към момента на сключване на споразумението тези обстоятелства са известни на съпрузите. След като със споразумението не е уговорено изрично неравенство на дяловете, независимо че са били налице законовите предпоставки за това, следва, че съпрузите са възприели правилото за равенство на дяловете и то става задължителна част от постигнатото помежду им споразумение.

Подобно на останалите договори, споразумението по чл. 99, ал.3 или чл. 101, ал.1 СК от 1985 г. има облигационно действие - то обвързва страните по него от момента на утвърждаването му от съда. От момента на влизане в сила на съдебното решение, с което споразумението се утвърждава, то има силата на закон за тези, които са го сключили - чл. 20а, ал.1 ЗЗД и по аргумент от чл. 20 а, ал.2 ЗЗД, може да бъде изменено, развалено или прекратено само по волята на страните или на основания, предвидени в закона. Разпоредбата на чл. 101, ал. 3 СК от 1985 г. (отм.) допуска при изменение на обстоятелствата след влизане в сила на решението за развод по взаимно съгласие пререшаване само на въпросите относно упражняването на родителските права и издръжката на децата. Вън от тези въпроси, няма друга разпоредба, тълкуването на която да доведе до извода, че съдът може служебно или ако е сезиран с иск да постанови или да допусне промяна на одобреното споразумение в частта относно имуществените отношения между съпрузите. Предвиденият в закона способ за уреждане на имуществените отношения между съпрузите – чрез постигане на съгласие за настъпване на конкретно определени, желани от тях, правни последици, изключва възможността, докато не бъде установено споразумението да не отразява тяхната действителна воля, да е изменено, развалено или отменено, респ. действието му да е прекратено по

взаимно съгласие на страните или на основанията, предвидени в закона, за съдебна намеса и установяване по исков ред на други по съдържание и обем имуществени права, различни от тези, за които съпрузите са се договорили. Да се признае възможност на единия съпруг след влизане в сила на решението за развод, с което се утвърждава споразумението, да води иск за частична трансформация, означава да се отрече правната същност на това споразумение и неговата обвързваща сила. Искът за частична трансформация цели преуреждане на одобреното споразумение, затова е недопустим.

Същото разрешение следва да бъде дадено и по отношение правните последици на одобреното от бракоразводния съд споразумение при действието на Семейния кодекс от 2009 г. За разлика от СК от 1985 г. (отм.), той не включва имуществените отношения между съпрузите като задължителен елемент на споразумението, т.е. споразумението няма за цел да уреди изчерпателно и всеобхватно всички последици от развода, а само някои от тях. Съгласно чл. 51, ал. 1 СК при развод по взаимно съгласие съпрузите представят споразумение относно местоживеенето на децата, упражняването на родителските права, личните отношения и издръжката на децата, както и относно ползването на семейното жилище, издръжката между съпрузите и фамилното име, като могат (но не са длъжни), да се споразумеят и по други последици на развода. При това законодателно разрешение съпрузите могат изобщо да не включат в споразумението клаузи относно имуществените си отношения, но ако изберат да сторят това, като постигнат уговорки относно всички или само някои от придобитите през време на брака вещи, те ще бъдат обвързани по въпросите за собствеността и обема на правата си по отношение тези вещи. Тъй като уреждането на имуществените отношения по повод развода вече е факултативно, а не задължително, одобреното от бракоразводния съд споразумение няма да препятства възможността за предявяване на икове за пълна или частична трансформация по отношение на вещите, които не са упоменати изрично в споразумението, щом същото не съдържа клауза, че изчерпва всички имуществени отношения.

С оглед на изложеното считаме, че отговорът на поставения по тълкувателното дело въпрос би следвало да бъде следният:

След като в утвърденото от бракоразводния съд споразумение по чл. 99, ал. 3 или чл. 101, ал. 1 СК от 1985 г. (отм.), съответно чл. 49, ал. 4 или чл. 51, ал.1 СК от 2009 г., съпрузите са уговорили, че придобитият през време на брака имот остава съсобствен помежду им, без да са

посочили изрично обема на правата си в съсобствеността, **е недопустимо** в последващ исков процес да се установява по-голям дял на единия съпруг на основание частична трансформация на негово лично имущество по чл. 21 ал. 2 СК от 1985 г. (отм.), съответно чл. 23, ал. 2 СК от 2009 г.

съдия Дияна Ценева
съдия Снежанка Николова
съдия Златка Русева
съдия Здравка Първанова
съдия Пламен Стоев
съдия Жива Декова
съдия Борислав Белазелков
съдия Василка Илиева
съдия Светла Бояджиева
съдия Веска Райчева
съдия Илияна Папазова
съдия Камелия Маринова
съдия Светлана Калинова
съдия Марио Първанов
съдия Ерик Василев